

Prawa i obowiązki policjanta oraz obywatela

-

Prawa i obowiązki policjanta oraz obywatela

Kontrola przestrzegania prawa w ruchu drogowym jest jednym z zadań Policji.
Źródło: Cezary p (Wikimedia Commons), licencja: CC BY-SA 4.0.

Zapewne zdarzyło ci się przebywać w parku po zmroku. Czy zauważyłeś policjantów dokonujących legitymowania lub kontroli osobistej wybranych osób? A może i ciebie poddawano takiej procedurze i zastanawiasz się, jakie są prawa policjanta i twoje obowiązki w podobnej sytuacji?

W celu zrozumienia tego materiału spróbuj zastanowić się, jak zachowasz się w sytuacjach opisanych we wstępie, tj. legitymowania i kontroli. Przypomnij sobie również lub sprawdź, jaką rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego odgrywa Policja. Możesz skorzystać np. z e-podręcznika pt. [Podsystemy ochronne państwa \(I\)](#).

Nauczysz się

- wymieniać zadania Policji;
- wymieniać uprawnienia policjantów dotyczące stosowanych przez nich środków przymusu;

- wyjaśniać uprawnienia obywateli w trakcie czynności wykonywanych przez policjantów;
- opisywać przebieg kontroli pojazdu.

1. Zadania Policji

Podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie Policji w Rzeczypospolitej Polskiej jest wielokrotnie nowelizowana Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (z późniejszymi zmianami). Zgodnie z jej przepisami [Policja](#) jest „umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego”. Do jej podstawowych zadań zalicza się m.in.:

- ochronę życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi działaniami naruszającymi te dobra;
- ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym m.in. zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie przestępczości oraz współdziałanie w tym zakresie z innymi organami państwowymi, samorządowymi, a także organizacjami społecznymi;
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
- kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
- przetwarzanie informacji kryminalnych, w tym danych osobowych;

- współdziałanie z policjami innych państw oraz organizacjami międzynarodowymi;
- prowadzenie zbiorów danych zawierających informacje gromadzone przez uprawnione organy o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA).

Często już sam widok Policji ma działanie prewencyjne

Źródło: Piotr Drabik, dostępny w internecie: www.flickr.com [dostęp 1.08.2022], licencja: CC BY 2.0.

2. Uprawnienia policjantów oraz obywateli

W granicach opisanych wcześniej zadań Policja wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze (np. ustalenia na temat zdarzeń kryminalnych), dochodzeniowo-śledcze (prowadzenie dochodzenia w sprawie zaistniałego zdarzenia) i administracyjno-porządkowe (przede wszystkim działania prewencyjne), które mają na celu:

- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw oraz wykroczeń,

- odnalezienie osób ukrywających się przed organami ścigania,
- odnalezienie osób zaginionych.

Policjanci wykonujący wyżej wymienione czynności mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.

W celu skutecznej realizacji swoich zadań, policjanci mają prawo ukarać mandatem osoby popełniające wykroczenie (w tym zastosować środek oddziaływania wychowawczego, jakim jest pouczenie) oraz mogą stosować środki przymusu bezpośredniego wobec obywateli.

Mandaty dotyczące wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu są wystawiane na ogół za:

- zakłócenie spokoju, porządku publicznego, spoczynku nocnego albo wywołanie zgorszenia w miejscu publicznym;
- zanieczyszczanie lub zaśmiecanie miejsca publicznego;
- umyślne wprowadzenie w błąd organu państwowego lub instytucji upoważnionej do legitymowania;
- umieszczenie w miejscu publicznym nieprzyzwoitego ogłoszenia, napisu lub rysunku albo używanie słów nieprzyzwoitych;
- spożywanie napojów alkoholowych w miejscach objętych zakazem;
- doprowadzenie zwierzęcia poprzez drażnienie lub płoszenie do tego, że staje się niebezpieczne.

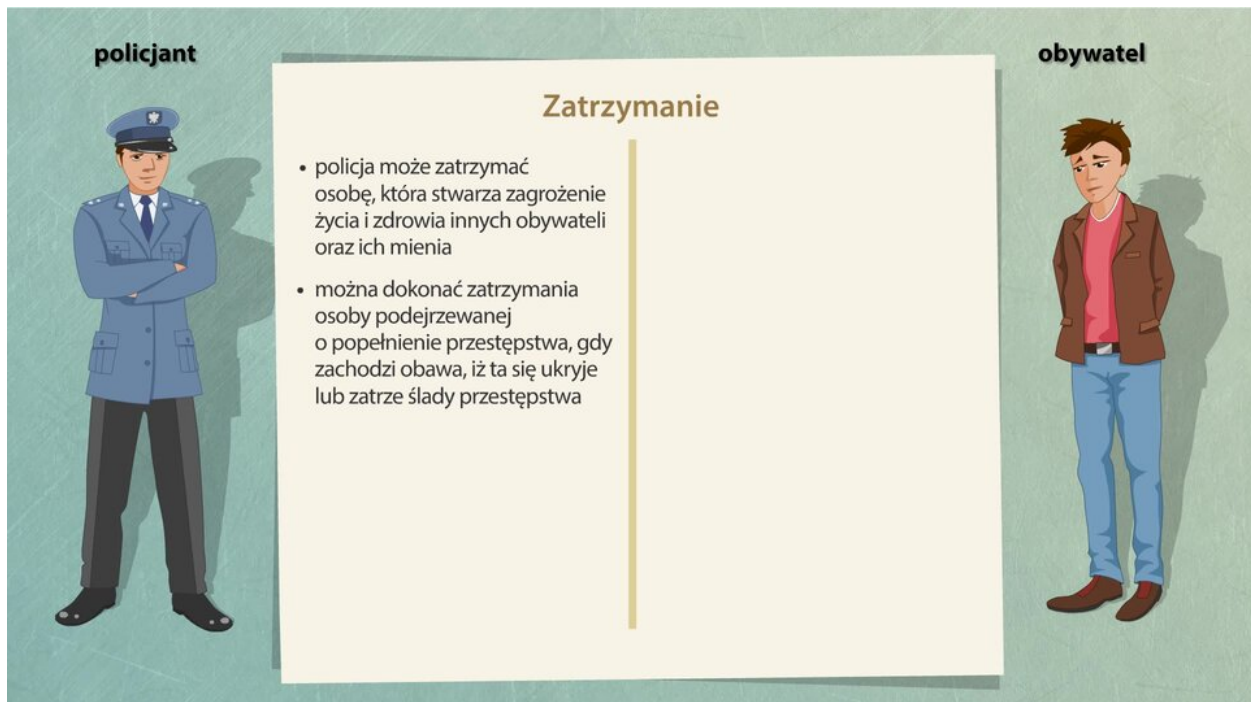
Podobne sytuacje mogą się skończyć zarówno mandatem, jak i pouczeniem

Źródło: Tomorrow sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W przypadku nieletnich zarówno przestępstwa, jak i określone wykroczenia przez nich popełniane powodują konieczność skierowania przez Policję sprawy do właściwego wydziału sądu.

Realizując zadania wynikające z ustawy o Policji, formacja ta posiada szereg uprawnień pozwalających jej na ingerencję w swobodę obywatelską: [legitymowanie](#), [zatrzymanie](#), [kontrola osobista i kontrola bagażu](#) oraz [przeszukanie](#). Prawa i obowiązki funkcjonariusza w zakresie tych czynności, a także prawa i obowiązki obywatela prezentuje poniższa animacja.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1X4zc8bvIebv>

Prawa i obowiązki funkcjonariusza Policji oraz obywatela podczas legitymowania, zatrzymania, kontroli osobistej i kontroli bagażu oraz przeszukania

Źródło: Tomorrow sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Animacja przedstawia prawa i obowiązki policjanta oraz obywatela.

Mówiąc ogólnie, **immunitet** chroni osoby go posiadające przed zatrzymaniem lub aresztowaniem. Jednak w tym miejscu należy przytoczyć zapisy Konstytucji RP, w której czytamy, że „Poseł nie może być zatrzymany lub aresztowany bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego” (art. 105 pkt 5). Natomiast szczegółowe zasady pociągania posłów do odpowiedzialności karnej określa Ustawa z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (z późniejszymi zmianami).

3. Zatrzymanie pojazdu do kontroli

Zgodnie z ustawą Prawo o Ruchu Drogowym, zadaniem Policji jest czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowanie ruchem oraz jego kontrolowanie. W związku z tym policjanci są zobowiązani do zapobiegania przestępstwom i wykroczeniom przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w ruchu drogowym. Mogą oni działać **represyjnie**, wystawiając mandaty za popełnione wykroczenie, oraz **prewencyjnie**, zatrzymując pojazdy do kontroli.

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DuoxlMgJh>

Sygnal policyjny

Źródło: FatLane (<http://www.freesound.org>), licencja: CC BY 3.0.

Nagranie zawiera dźwięk syreny radiowozu policyjnego.

Uczestnik ruchu drogowego **niekierujący samochodem** może otrzymać mandat za m.in.:

- niestosowanie się do znaków drogowych dotyczących ruchu pieszych,
- wchodzenie na jezdnię bezpośrednio przed jadący pojazd,
- korzystanie na przejściu z telefonu komórkowego,
- korzystanie na przejściu z innych urządzeń elektronicznych,
- wchodzenie na jezdnię spoza pojazdu lub innej przeszkody ograniczającej widoczność drogi,
- przechodzenie przez jezdnię w miejscu, w którym urządzenia zabezpieczające lub przeszkoda oddzielają drogę dla pieszych lub chodnik od jezdni,
- przebieganie przez jezdnię,

- przestępstwem lub wykroczeniem popełnionym na drodze przez kierującego pojazdem,
- uzasadnionym podejrzeniem, że dany pojazd może zagrażać bezpieczeństwu ruchu drogowego (np. ze względu na swój stan techniczny),
- wykonywaniem czynności służbowych na miejscu zdarzenia drogowego,
- zgłoszeniem wymagającym interwencji,
- reakcją wymaganą wobec sposobu zachowania kierującego pojazdem.

Ponadto kontrola może zostać przeprowadzona ze względu na:

- uzasadnione podejrzenie, iż pojazd może pochodzić z przestępstwa (np. został skradziony),
- uzasadnione podejrzenie, iż w pojeździe mogą znajdować się osoby lub przedmioty poszukiwane, np. osoby, które popełniły przestępstwo lub przedmioty pochodzące z przestępstwa,
- prowadzony pościg lub działania pościgowe.

Na podstawie wyżej wymienionych przesłanek Policja może dokonać kontroli pojazdu uczestniczącego w ruchu drogowym.

Kontrola pojazdu. Zatrzymanie pojazdu do kontroli jest rutynową czynnością, która działa również prewencyjnie

Źródło: Tomorrow sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

4. Podsumowanie

- **Policja** jest to umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu, powołana do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i ochrony porządku publicznego.
- W granicach swoich **zadań** Policja wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, które mają na celu rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw oraz wykroczeń, odnalezienie osób poszukiwanych i zaginionych.
- W celu skutecznej realizacji swoich zadań policjanci mają prawo **ukarać mandatem** osoby popełniające wykroczenie oraz mogą stosować **środki przymusu bezpośredniego** wobec obywateli.
- Realizując zadania wynikające z ustawy o Policji, formacja ta posiada **uprawnienia** pozwalające na ingerencję w swobodę obywatela – zalicza się do nich: legitymowanie, zatrzymanie, kontrolę osobistą i kontrolę bagażu oraz przeszukanie.
- W odniesieniu do tych kompetencji policjanci i obywatele posiadają określone **prawa** oraz **obowiązki**.
- Jednym z zadań Policji jest czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem **ruchu na drogach**, kierowanie ruchem oraz jego kontrolowanie. W związku z tym policjanci są zobowiązani do zapobiegania przestępstwom i wykroczeniom przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w ruchu drogowym. Mogą oni działać **represyjnie**, wystawiając mandaty za popełnione wykroczenie, oraz **prewencyjnie**, zatrzymując pojazdy do kontroli.

5. Praca domowa

Polecenie 1

Odszukaj w wiarygodnych źródłach internetowych lub innych Ci dostępnych informacje o innych niż podane na lekcji wykroczeniach, za które Policja wystawia mandat karny.

Polecenie 2

Odnajdź w Ustawie z 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, a następnie wypisz uprawnienia policjanta w zakresie czuwania nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowania ruchem oraz jego kontrolowania.

6. Słownik

Definicja: kontrola osobista i kontrola bagażu

sprawdzenie, jakie przedmioty posiada przy sobie kontrolowana osoba; czynności podobne do przeszukania, jednak dokumentowane w formie protokołu na żądanie osoby kontrolowanej

Definicja: legitymowanie

żądanie okazania dokumentu pozwalającego na ustalenie tożsamości danej osoby

Definicja: Policja

umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i ochrony porządku publicznego

Definicja: przeszukanie

czynność dokonywana w celu wykrycia, zatrzymania lub przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej, a także w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym; można dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy tam się znajdują

Definicja: zatrzymanie

pozbawienie wolności na czas maksymalnie do 48 godzin liczony od chwili zatrzymania

7. Zadania

Ćwiczenie 1

Źródło: Michał Banaś, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Źródło: Michał Banaś, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Źródło: Michał Banaś, licencja: CC BY 3.0.